

260/03.01.00/2018

Suuri valiokunta
Eduskunta

Lausunto
30.11.2018

Lausuntopyyntö 22.11.2018

Asiantuntija-arvio valtioneuvoston kirjelmistä:

U-kirjelmät:

- U 45/2018 vp rahoituskehysasetus ja omat varat
- E 29/2018 vp rahoituskehysneuvottelukysymysten kokonaisuudesta
- U 78/2018 vp koheesiopolitiikan uudistamisesta
- U 70/2018 vp ”Horisontti Eurooppa”, ITRE ja Avaruusohjelmat
- U 74/2018 vp Verkkojen Eurooppa -väline

Koheesiorahoituksella on suuri merkitys Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämisessä

Koheesiopolitiikan tavoitteena on alueiden välisten taloudellisten erojen kaventaminen. BKT-taso on kaikissa Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa selvästi Suomen keskiarvoa alhaisempi. Lisäksi työttömyys – tapahtuneesta kehityksestä huolimatta - on edelleen maan keskiarvoa korkeampi useimmissa alueen maakunnissa, ja esimerkiksi käytettävissä olevien tulojen osalta kaikki alueen maakunnat kuu-luvat maakuntavertailussa maakuntien heikoimpaan puolikkaaseen. **Tunnistettujen haasteiden lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnilla on omat vahvat osaamiseen perustuvat toimialansa sekä kansainvälistä kasvavaa ja työllistävää yritystoimintaa.**

Myönteiselle kehitykselle on tärkeä luoda jatkossakin mahdollisimman hyvät edellytykset. Tilastokeskuksen viimeisimpien tietojen mukaan alueellisen arvonlisän kehitys on ollut Suomen nopeinta Itä- ja Pohjois-Suomessa (v. 2016 kasvu oli nopeinta Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa). **EU-varoilla on ollut merkittävä rooli maakuntien nykyisen vireen ja kasvun saavuttamisessa, sillä kansallinen kehittämisrahoitus painottuu vahvasti etelän ja lännen suuriin keskuksiin.**

Mahdollinen koheesiorahoituksen (EAKR ja ESR) huomattava pieneneminen Itä- ja Pohjois-Suomessa sekä maatalous- ja maaseudun kehittämisrahoituksen leikkaus vaarantavat Itä- ja Pohjois-Suomen myönteisen kehittymisen, jossa **koheesiorahoituksen suhteellinen merkitys on huomattavasti suurempi kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa aluetalouksien koosta johtuen.**

Suurempi budjetti merkitsee suurempaa saantoa

Euroopan komission toukokuussa 2018 antamassa esityksessä EU:n budjetin kooksi kaudelle 2021-27 on esitetty 1,11 % BKT:stä, kun nykyisellä kaudella se on 0,98 %. Esitys sisältää kasvua Suomen rakennerahastosaantoon noin 5 %. **Myönteisestä koheesiopolitiikan rahoituskehysesityksestä huolimatta Suomen tulee EU:n tulevasta budjetista neuvotellessaan huomioida Itä- ja Pohjois-Suomen erityishaasteet sekä liittymissopimuksen mukaiset periaatteet ja määrätietoisesti tavoitella Suomen aiemmin ottaman kannan mukaisesti koheesiopolitiikan rahoitussuunnan maksimointia ja jatkuvuutta.**

Suomen maatalousrahoituksen saanto olisi esityksen mukaan pienentymässä peräti 14 %, mikä on Itä- ja Pohjois-Suomen näkökulmasta huolestuttavaa. Maatalousrahoituksen leikkaus kohdistuisi voimakkaasti nimenomaan Itä- ja Pohjois-Suomen harvaanasutuille alueille, sillä vaarassa tällöin olisi myös maaseudun kehittämiseen tarkoitettu rahoitus.

Harvan asutuksen kriteeri lisäisi merkittävästi Suomen saantoa

Suomi on komission koheesiopolitiikkaesityksessä siirtymäaluetta, lukuun ottamatta Uttamaata ja Ahvenanmaata. Koska koheesiopolitiikan rahoituksenjakomekanismeissa harvan asutuksen peruskriteeri koskettaa vain kehittyneitä alueita, **Suomi ei nyt käytetyllä laskutavalla tule saamaan lainkaan harvan asutuksen kriteerin mukaista rahoitusta, joka nykykaudella yhdessä pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) erityisrahoituksen kanssa tuottavaa 59 % Suomen kaikesta rahoituksesta.**

Komission tällaisten tilanteiden varalle kehittämän ns. ”turvalausekkeen” perusteella Itä- ja Pohjois-Suomen saantoa pyritään varmistamaan. Turvalauseke on kuitenkin kertaluonteinen ratkaisu, johon liittyy epävarmuustekijöitä mm. rahoitussuunnan riittävyyden ja jatkuvuuden kannalta. Menettely ei myöskään anna takeita Itä- ja Pohjois-Suomen erityisaseman turvaamisesta tulevien ohjelmakausien neuvottelutuloksissa.

Komission rahoitusesityksessä NSPA-tuen määrä on 30€/asukas/vuosi, kun tuen määrä kuluvalle kaudella on 34,5€/as./v. **Suomen tulee ottaa NSPA-tuen, joka on Suomen liittymissopimuksen mukainen erityistuki pohjoisille harvaanasutuille alueille, neuvottelutavoitteeksi vähintään 45€/as/v.**

Toissijaiseksi tavoitteeksi tulee ottaa harvan asutuksen kriteerin lisääminen teknisenä korjauksena siirtymäalueen jakomekanismiin. Tämä jakoperuste saattaa kuitenkin aiheuttaa Suomen kokonaissuunnan kannalta ongelmia, koska komission laskentatapa ei ole tiedossa.

Koheesiopolitiikan rahoitus tulee osoittaa alueille ansainnan mukaan

Alustavien arvioiden mukaan Itä- ja Pohjois-Suomen saama rahoitus pienenee, mikäli lopullinen ratkaisu on komission esityksen mukainen. Nykyisellä kaudella EU-rahoitusta on siirretty Itä- ja Pohjois-Suomesta muille alueille, alueiden välisten tukitasoerojen tasoittamiseksi. Tämä sinänsä on ristiriidassa EU:n koheesiopolitiikan tavoitteiden kanssa. Mikäli Itä- ja Pohjois-Suomi joutuvat ns. ”turvalausekemenettelyyn” uudella kaudella, on muistettava, että sillä tuleva raha tulee harvan asutuksen kriteerin menettämisen vuoksi, ja tuki kohdistaa IP-alueelle.

Temaattinen keskittäminen tukee Itä- ja Pohjois-Suomen vahvuuksia

Komission esittämät viisi temaattista tavoitetta: älykkäämpi, vihreämpi, vähähiilinen, verkostoituneempi, sosiaalisempi ja kansalaisten Eurooppa ovat Itä- ja Pohjois-Suomen kannalta täysin relevantteja. Maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat tukevat näitä tavoitteita. **Itä- ja Pohjois-Suomessa on käynnissä Euroopan komission rahoittama ”Elinkeinot murroksessa -pilotti”, jossa valmistellaan NUTS2-tason yhteinen älykkään erikoistumisen strategiaa tulevaa ohjelmakautta varten.**

Teemojen tarkkojen prosenttiosuuksien määrittely etukäteen ja varsinkin toteuman seuranta erityistavoitteiden tasolla kangistaa ja hankaloittaa ohjelman toteuttamista. Lisäksi verkostoituneempi Eurooppa -tavoitteet tulisi voida olla toteutettavissa myös siirtymäalueilla, kuten kuluvallekin ohjelmakaudella. Tästäkin syystä em. turvalauseke on hankala, koska silloin Itä- ja Pohjois-Suomea tulkitaan kehittyneeksi alueeksi temaattisessa keskittämisessä, mikä kaventaa kehittämistoimintaa.

Maaseuturahaston pitää olla mukana kumppanuussopimuksessa

Maaseuturahaston jääminen pois kumppanuussopimuksesta vaikeuttaa ohjelmien yhteensovittamista sekä jäsenvaltion että aluetasolla. Myös **maaseuturahaston aie keskittää tuki ainoastaan elintarvike-**

ketjuun kytkeytyneisiin yrityksiin jättää merkittävän osan maaseudulla sijaitsevista yrityksistä tukijärjestelmien ulkopuolelle ja on siis selkeä heikennys nykyiseen tilanteeseen nähden. Tämän seurauksena vaadittaisiin kansallisia kompensatioita.

Euroopan alueellinen yhteistyö – Interreg-asetus tulisi toteuttaa NUTS3-tasolla

Kaikissa Interreg-ohjelmissa toteutus tulisi olla NUTS3- eli maakuntatasolla. Komission ehdotuksessa jäsenmaiden väliset ohjelmat olisivat NUTS2-tasolla, jolla ei ole Suomessa ohjelmien sisältöön sopivaa toimijaa. **Euroopan eri puolilla sijaitsevien alueiden välisen yhteistyön on oltava mahdollista, koska se on ollut hyvin tuloksellista.**

Ulkorajayhteistyö on edelleen säilytettävä sanktioiden ulkopuolella

Ulkorajayhteistyöohjelmat on suunniteltu siirrettäväksi Euroopan komissiossa DG Region alaisuuteen, mikä parantaa entisestään raja-alueiden yhteistyöohjelmien välistä vuorovaikutusta ja synergiaa. Myös ulkorajayhteistyö alueiden välillä on EU:n aluepolitiikkaa, mikä tulee paremmin esille aluepolitiikan pääosaston strategisessa toimeenpanossa. Ulkorajayhteistyön ohjelmille on varmistettava riittävä rahoitus myös ulkosuhderahoituksesta, joka täydentää jäsenvaltioiden ohjelmille suuntaama Euroopan alueellisen yhteistyön EAKR-rahoitusta. Kuluvalle ohjelmakaudella ulkorajayhteistyö on ollut Venäjän sanktioiden ulkopuolella. Tästä tulee ehdottomasti huolehtia myös jatkossa.

Tekninen tuki on riittämätön

Komission esityksessä tekninen tuki EAKR:n osalta olisi 2,5 % ja ESR:n osalta 4 %. EAKR:n osalta on jo etukäteen selvää, että tuki on riittämätön. Tämä perustuu havaintoihin nykyiseltä ohjelmakaudelta, jolloin Suomen rakennerahasto-ohjelman tuki on 3 %, joka sekin on riittämätön. Ohjelman hallinnointia on jouduttu tukemaan koko ajan kuntarahoituksella maakuntaliittojen kautta. Kansallisesti tulee varautua tukemaan tulevan ohjelmakauden hallinnointia, jos tukiprosentit jäävät esitetylle tasolle.

Hallinnon yksinkertaistaminen tulee tarpeeseen

Yhteisen säädösperustan soveltaminen eri rahastoihin on erittäin kannatettava parannus ja tulee vähentämään ”hallinnollista taakkaa”. EAKR:n ja ESR:n tiivis tavoitteellinen ja toiminnallinen yhteys tulee säilyttää. **Keskeistä on säilyttää sekä ESR- että EAKR-rahoitus maakuntien aluelähtöisenä kehittämissen välineenä. Rakennerahasto-ohjelmavarat tulee kohdentaa täysimääräisesti maakunnalliseen päätöksentekoon eikä valtakunnallisia teemoja tule jatkossa toteuttaa.** Kansalliset uudistusohjelmat, eurooppalainen ohjausjakso sekä maakohtaiset suositukset eivät saa heikentää aluelähtöisyyttä.

Verkkojen Eurooppa-välineellä pystytään parantamaan saavutettavuutta

Komission ehdotus yhteensovittaa liikenne-, energia- ja digitaalia paremmin toisiinsa ja kasvattaa niihin suunnattavaa resurssia sopii hyvin yhteen Lapin tavoitteiden kanssa. TEN-T-verkon ulottaminen Perämerenkaareen parantaa huomattavasti alueen mahdollisuuksia suunnitella ja toteuttaa alueen elinkeinoille välttämättömiä liikennehankkeita hyödyntämällä ydinverkkohankkeille korvamerkittyä rahoitusta.

Tietoliikennesektorilla harvaan asutun alueen huolena on se, että elinkeinon kehittyminen ja sisämarkkinoille pääsy hidastuvat ja jopa estyvät heikkojen tai jopa olemattomien tietoliikenneyhteyksien vuoksi. Lappi toimii jo tällä hetkellä testausalustana automatisoidussa liikkumisessa. Paikallisten lähiverkkojen ja nopeiden yhteyksien toteuttamiseksi Verkkojen Eurooppa-väline on erittäin tarpeellinen. Suoraan Euroopan Komissiolta haettava rahoitus voi kuitenkin olla liian vaativa prosessi yksittäisten kuntien haettavaksi jolloin vaihtoehtona voisi olla valtiollisen hankkeen rahoituksen hakeminen Komissiolta niin, että valtio hoitaisi hankkeen hallinnon mutta hyöty saataisiin alueille.

Horisontti Eurooppa tukee alueiden älykkään erikoistumisen mukaisten tavoitteiden toteuttamista

Horisontti Eurooppa-rahoituksen kasvattaminen on hyvä lähtökohta eurooppalaisen tutkimuksen ja innovoinnin lisäämiselle, se vie edelleen eteenpäin ja tukee ohjelmakaudella 2014-2020 käynnistynyttä älykkään erikoistumisen strategioihin pohjautuvaa kehittämistyötä. Tutkimukseen ja innovointiin investoimisella on sekä suoria että välillisiä vaikutuksia läpi yhteiskunnan eri sektoreiden. Alueiden resurssointi Horisontti Eurooppa-rahoituksen tuloksekkaaseen hakemiseen on otettava huomioon myös kansallisen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen suuntaamisessa.

LAPIN LIITTO

Mika Riipi
maakuntajohtaja

Päivi Ekdahl
kehittämisjohtaja

